

ЗАВДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ: ПОГЛЯДИ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

Початок ХХ століття був означений значними змінами у політичному та суспільному житті українського народу, які покликали до життя нові вимоги щодо розбудови національної системи виховання.

Проблемі створення національної системи виховання присвятили своє життя когорта педагогів, серед яких вирізняється постать педагога, вченого, творця української національної педагогічної системи – Григорія Ващенко. Він глибоко усвідомлював, що без розбудови системи національного виховання не можливе становлення незалежної самостійної України.

За роки незалежності України з'явилося багато праць, присвячених проблемі національного виховання молоді. Серед них можна назвати публікації А. Бойко, С. Головчук, Н. Дем'яненко, А. Марушкевич, М. Чепіль. Питанням теми морального, духовного виховання молоді присвячено праці О. Вишневського, А. Хоменко, О. Сухомлинської. Особливої уваги в контексті названої проблеми заслуговують праці, в яких розглядаються питання виховання молоді на національно-культурних традиціях, надбаннях народної педагогіки. Зокрема, це праці А. Погрібного, М. Стельмаховича, Т. Усатенко. Вищеназвані вчені зробили вагомий внесок у розв'язання вказаної проблеми.

Метою нашої статті є виокремлення завдань національного виховання, обумовлених у спадщині Г. Ващенко.

Звернення до сучасних наукових досліджень спадщини Г. Ващенко щодо виокремлення завдань національного виховання молоді дозволило з'ясувати, що проблема формування ціннісних орієнтирів молоді надзвичайно актуальна і є об'єктом пошуку багатьох дослідників. Педагогічна спадщина Григорія Ващенко має вагоме значення для вирішення питань національного виховання молоді в наш час. Він дуже влучно зазначав, що «ми можемо розвиватися і рухатися вперед, між іншим тому, що зберігаємо досвід минулого. Завдяки цьому ми можемо розуміти сучасне і навіть передбачати майбутнє» [3, с. 2].

Аналіз педагогічної спадщини Г. Ващенко дає підстави виділити такі погляди педагога на завдання національного виховання молоді:

1. Найважливішим є погляд Г. Ващенко на виховання як на національно-соціальний феномен. Виховання «взагалі» не існує, воно повинно носити національний характер, формувати ціннісні орієнтації відповідно як до національних традицій, психічних і природних здібностей українців, так і до загальнолюдських здобутків науки і культури. Воно повинне сприяти успішній соціалізації молоді в суспільстві.

2. Виховання повинно спиратися на глибоке психологічне підґрунтя завдяки ретельному спостереженню, дослідженню як окремої особи учня, так і цілого колективу. Саме такий підхід надає його спадщині фундаментального значення. Педагог, говорячи про завдання у справі виховання української молоді, зазначає, що треба рахуватись не лише з нашими традиціями, а і з тими завданнями, що ставить перед нами сучасне й майбутнє, а також прийняти до уваги психічні властивості

нашого народу, як позитивні, так і негативні. Перші треба розвивати, другі усувати або принаймі ослаблювати [1, с. 162].

3. Основоположною є думка професора про те, що «Основною проблемою всякої педагогічної системи є виховний ідеал як мета виховання... У свою чергу виховний ідеал того чи іншого народу залежить від його державного устрою, світогляду, релігії й моралі, від рівня розвитку культури, від його національних властивостей» [1, с. 11]. Глибоко дослідивши історичний та педагогічний досвід українського народу, Г. Ващенко у праці «Виховний ідеал» розкрив узагальнений образ виховного ідеалу українця, який базується на двох головних принципах: християнській моралі та українській духовності. Видатний український педагог Г. Ващенко вважав, що природний шлях розвитку людства полягає в тому, що кожна нація живе своїм державним і культурним життям, вільно розвиває свої творчі здібності і мирно співпрацює з іншими народами світу. Він вважав, що саме на таких засадах повинна бути побудована виховна система українського народу. «Він має свої національні фізичні й психічні особливості, має своє призначення, а тому на засадах християнства й загальноєвропейської культури він має творити свій український виховний ідеал» [1, с. 100]. Г. Ващенко обґрунтував національний виховний ідеал як «Служба Богові й Батьківщині». Служба Богові й Батьківщині – це є основна мета, що «стояла перед українським народом тисячу років тому, стоїть тепер і буде стояти перед ним ще довгі віки», – зазначав педагог [2, с. 93].

4. Служба Богові й Батьківщині, як основна життєва мета української молоді, визначає її риси волі і характеру, що потрібні для досягнення поставленої мети. До них відносяться: формування ідеалістично-релігійного світогляду та високої християнської моралі як основи виховання української молоді, виховання любові до Батьківщини, патріотизму. Педагог зазначав, що «Без жертвенної любові до Батьківщини, що з'єднує весь нарід, як керівників, так і народні маси, державної самостійності здобути не можна» [2, с. 13]. Для вольової людини притаманні такі риси як принциповість, вміння ставити і досягати певної мети, любов до праці, виховання бадьорості, життєрадісності, оптимізму, людяності і гуманізму, поваги до батьків та старших людей.

5. Головне завдання педагога – формування особистості дитини з високиморальними рисами характеру, здатної оволодіти цінностями духовних скарбів української культури та мати прагнення до самовдосконалення і навчання протягом усього життя. У цьому контексті педагогічна спадщина Григорія Ващенка є невичерпним джерелом стверджуючих думок, які визначають виховання «як формування особистості людини з метою наближення її до більш-менш чітко визначеного виховного ідеалу. Кожен нарід, кожна епоха мали й мають свій виховний ідеал, бо без нього не можливе саме виховання» [2, с. 9].

6. Не менш важливим завданням педагог вважав естетичне виховання. Українці з давніх-давен виявляють великі природні естетичні здібності. Що ж до самого змісту естетичного виховання, то його можна розподіляти на естетику побуту, сприймання красоти природи, сприймання творів мистецтва й художню творчість в різних галузях, – зазначає педагог. Школа повинна виховати у дітей любов до природи, здоровий смак щодо творів мистецтва, музики, літератури, повинна розвивати творчі, мистецькі здібності дітей [1, с. 187]. Підкреслюючи важливість

виконання цього завдання, педагог наголошував, «... що підготовка молоді до діяльності в усіх галузях культури в майбутній вільній українській державі мусить бути ґрунтовною й досконалою» [2, с. 98].

7. Важливим завданням школи педагог вважав фізичне виховання молоді. Воно тісно пов'язане із заняттям спортом. Спорт є джерелом різноманітних радощів: відчуття власного здоров'я й сили, радість товариського єднання і інше [2, с. 209].

З наймолодших років потрібно дбати про здоров'я дитини, дотримуватись правил гігієни, організовувати правильне харчування. Школа має виховати дітей здоровими, міцними й спритними. «Фізичне виховання не можна розглядати без зв'язку з вихованням інтелектуальним і моральним. Основне у людині – її дух. Отже, дітей треба виховувати так, щоб тіло у них було спритним і міцним знаряддям духу», – зазначав педагог [1, с. 188].

Проведене дослідження спадщини Г. Ващенка дає підстави стверджувати, що глибоке знання педагогом національно-культурних традицій українського народу, психологічних особливостей українців дали йому змогу виробити власну національну систему виховання української молоді. Головною домінантою цієї системи є національний характер виховання, опора на глибоке психологічне підґрунтя, ідеалістично-релігійний світогляд, формування ціннісних орієнтирів у молоді. Таким чином, Г. Ващенко переконливо обґрунтував свої позиції щодо завдань національного виховання української молоді, зокрема, по-перше, виховання повинно носити національний характер; по-друге, спиратися на глибоке знання психологічних особливостей дитини; по-третє, в його основі повинен лежати український виховний ідеал; по-четверте, передбачати реалізацію основної життєвої мети – Служби Богові й Батьківщині; по-п'яте, привести до формування особистості з високоморальними рисами характеру; по-шосте, забезпечити високий рівень естетичного виховання молоді; по-сьоме, сприяти фізичному вихованню молоді, щоб «тіло у них було спритним і міцним знаряддям духу» [1, с. 188]. Використання цього досвіду дозволяє значно покращити роботу по вихованню підростаючого покоління.

Список використаної літератури

1. *Ващенко Г.* Виховний ідеал : підруч. для педагогів, виховників, молоді і батьків / Г. Ващенко. – Полтава : Полтав. вісн., 1994. – 190 с. – (Твори ; т. 1).
2. *Ващенко Г.* Виховання волі і характеру. – Ч. 2. / Г. Ващенко. – Боффало-Мюнхен : Видавництво Спілки української молоді, 1957. – 270 с.
3. *Ващенко Г.* Хвороби в галузі національної пам'яті / Григорій Ващенко // [Твори] / Григорій Ващенко. – К., 2003. – [Т. 5] : Хвороби в галузі національної пам'яті. – С. 6–16.